

VĒLUOJANTYS ATSISKAITYMAI

Pastaruoju metu ypač aktualia problema tampa vėluojantys atsiskaitymai. Vieno sprendimo, kokių priemonių reikėtų imtis, siekiant užkirsti tam kelią nėra, tačiau bendros prevencinės priemonės ir mokėjimų kontrolė gali duoti reikiamus rezultatus. Šiame straipsnyje ir apžvelgsime skolų prevencijos priemones ir teisine priemones, skatinančias atsiskaityti laiku.

Prieš sudarant sutartį su bet kuria įmone ar kitaip pradėjus komercinį bendradarbiavimą, siūlytume patikrinti viešą ir laisvai prieinamą informaciją apie komercinį partnerį. Juridinių asmenų registro internetinėje svetainėje (www.registrucentras.lt) galima rasti bendrą informaciją apie įmonę: pavadinimas, kodas, buveinės adresas, teisinis statusas bei įmonės registruoti dokumentai. Iš šių duomenų galima spręsti, ar bendrovės buveinė yra tuo pačiu adresu, kurį ji nurodė susirašinėjime (t.y. ar tinkamai vykdo LR Akcinių bendrovių įstatyme nustatytą pareigą), ar nėra likviduojama, bankrutuojanti, ar pateikė registruoti paskutinių metų finansinę atskaitomybę. Norint gauti daugiau duomenų, Juridinių asmenų registras gali išduoti išrašą apie įmonę, kur būtų nurodyti ir jos steigėjai, vykdoma veikla, valdymo organai, o tam tikrais atvejais ir akcininkai. Ši informacija svarbi dėl to, kad patikrinti, ar Juridinių asmenų registre įregistruotas direktorius yra tas pats asmuo, kuris pasirašo su jumis sutartį ar įmonė nėra išregistruojama registro iniciatyva ir pan.

Jei turite tam tikrų įtarimų, kad partneris turi skolų ir ar galės su jumis atsiskaityti, rekomenduotume patikrinti areštų registrą (www.lhr.lt), iš kurio pateiktos informacijos galima spręsti, ar nėra įmonei pateikti ieškiniai, kurių užtikrinimui prašoma taikyti turto areštą ir ar nepradėtas išieškojimas iš įmonės turto, kurio įvykdymui antstolis yra areštavęs įmonės turto. Jeigu komercinis partneris teigia, kad jis turi pakankamai turto, hipotekos registre (www.lhr.lt) galima patikrinti, ar minėtas turtas nėra įkeistas.

Siūlytume pasitikslinti ir su mokesčių inspekcijos duomenų baze (www.vmi.lt) dėl įmonės iširegistravimo PVM mokėtoju ir ar nėra priskirta prie mokesčių mokėtojų grupės, nevykdančios mokesčių administratoriaus nurodymų.

Sudarius sutartį ir vykdant ūkinę komercinę veiklą, turi būti skiriamas didelis dėmesys atsiskaitymų kontrolei, - jūsų komercinis partneris turi suprasti, kad jūs rimtai žiūrite į sutartinius įsipareigojimus ir griežtai kontroliuojate jų įvykdymą. Rekomenduotume, kad sąskaitos apmokėjimą pradėsite 10 dienų, skolininkui būtų siunčiamas priminimas dėl skolos apmokėjimo. Sąskaitos apmokėjimą pradėsite daugiau kaip 30 dienų, siūlytume siųsti pretenziją, o pradėsite daugiau kaip 45 dienas – rekomenduotume, kad pretenziją surašytų ir išsiųstų advokatas savo vardu su įspėjimu, kad bus kreipiamasi į teismą. Iš praktikos galime pasakyti, kad advokatui išsiuntus pretenziją, apie 50% skolininkų, kurie turi galimybę atsiskaityti, atsiskaito su kreditoriumi.

Jeigu skolininkas turi tik laikinų atsiskaitymo problemų, bendrauja su kreditoriumi ir pateikia konkrečius atsiskaitymo terminus, reikėtų reikalauti, kad skolininkas išrašytų vekselį. Vekselis turi turėti teisės aktų nustatytus reikalavimus, pagal kurį jį išrašęs asmuo *be sąlygų* įsipareigoja tiesiogiai ar netiesiogiai sumokėti tam tikrą pinigų sumą vekselyje nurodytam asmeniui pats arba įsako tai padaryti kitam asmeniui. Todėl pagrindinis vekselio privalumas yra tas, kad jį išrašęs asmuo įsipareigoja *besąlygiškai* sumokėti kitam asmeniui vekselyje nurodytą sumą. Vadinasi, vekselio davėjas, suėjęs mokėjimo terminui, jau nebegali ginčyti vekselyje nurodytos sumos ar skolos fakto, o privalo besąlygiškai nurodytą sumą sumokėti. Vekselius gali išrašyti tiek fiziniai, tiek ir juridiniai asmenys. Jeigu suėjęs vekselyje nurodytam terminui vekselio davėjas neatsiskaito su vekselio turėtoju, tai pastarasis turėtų kreiptis į notarą, kad šis vekselį

protestuotų. Notaras surašo vykdomąjį dokumentą – vykdomąjį įrašą ir vekselio turėtojas su tokiu vykdomuoju dokumentu jau gali kreiptis į antstolį dėl skolos išieškojimo.

Parduodant prekes naujam komerciniam partneriui, sutartyje galima numatyti, kad nuosavybės teisė į prekes pereina tik už jas pilnai atsiskaičius. Jeigu tai nėra viešai registruotinas turtas, tai tokią sutartį galima registruoti sutarčių registre. Aplinkybę, kad nusipirktų neregistruojamų daiktų nuosavybės teisė išlieka pardavėjui, kai daiktai įsigyti teikti paslaugoms arba įmonės verslui, galima panaudoti prieš trečiuosius asmenis tik tuo atveju, jeigu pirkimo - pardavimo sutartis buvo įregistruota įstatymų nustatyta tvarka sutarčių registre. (Civilinio kodekso 6.411 straipsnis). Taigi, jeigu tokia sutartis būtų įregistruota sutarčių registre, o pirkėjas nepilnai atsiskaitęs su pardavėju perleistų prekes trečiam asmeniui, tai tokiu atveju preziumuojama, kad tretysis asmuo turėjo žinoti apie prekių priklausomybę pardavėjui ir iš jo būtų galima prekes susigražinti.

Pagal LR Civilinį kodeksą kreditorius už nesavalaikį atsiskaitymą turi teisę taikyti palūkanas bei netesybas. Kreditorius už pavėluotą mokėjimą gali taikyti minimalius nuostolius nustatančią palūkanų normą, apibrėžtą Civilinio kodekso 6.210 straipsnio 2 dalyje, kuri sako, kad kai abi sutarties šalys yra verslininkai ar privatus juridiniai asmenys, tai už termino praleidimą mokamos 6% dydžio metinės palūkanos, jei įstatymai ar sutartis nenustato kitokio palūkanų dydžio. Tokio dydžio palūkanos gali būti skaičiuojamos nepriklausomai nuo to, ar šalys buvo dėl jų sutartyje taręsi, t.y. šios palūkanos yra nustatytos įstatymo ir papildomai jų aptarti sutartyje nereikia. Šalys gali taikyti palūkanas ir pagal 2003 m. gruodžio 9 d. LR Mokėjimų, atliekamų pagal komercinius sandorius, vėlavimo prevencijos įstatymą Nr. IX-1873. Palūkanų normą už pavėluotus mokėjimus minėtas įstatymas nustato kaip vieno mėnesio VILIBOR (vidutinės tarpbankinės palūkanų normos, kuriomis bankai pageidauja (pasiruošę) paskolinti lėšų litais kitiems bankams) palūkanų norma, padidinta 7 procentiniais punktais. Ši palūkanų norma vėlgi taikoma nepriklausomai nuo, ar dėl jos buvo susitarta, ar ne.

LR Civilinis kodeksas netesybas apibrėžia kaip įstatymų, sutarties ar teismo nustatyta pinigų sumą, kurią skolininkas privalo sumokėti kreditoriui, jeigu prievolė neįvykdyta arba netinkamai įvykdyta. Netesybų formos yra *bauda ir delspinigiai*. Nustačius netesybas, kreditoriui nereikia įrodinėti savo nuostolių dydžio, šalys iš anksto sutaria dėl tam tikros nuostolių sumos atlyginimo netesybų forma. Susitarimas dėl netesybų privalo būti rašytinis. Netesybos gali būti nurodytos konkrečia pinigų suma arba užtikrinamosios prievolės sumos procentu.

Reikia pažymėti, kad kreditorius turi teisę ir į patirtų nuostolių atlyginimą. Nuostoliai apibūdinami kaip asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos, taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Tuo atveju, jeigu šalis nuostolių dydžio negali tiksliai įrodyti, tai jų dydį nustato teismas. Jeigu atsakinga šalis iš savo neteisėtų veiksmų gavo naudos, tai gauta nauda kreditoriaus reikalavimu gali būti pripažinta nuostoliais. Reikia atkreipti dėmesį, kad be tiesioginių nuostolių ir negautų pajamų, į nuostolius įskaičiuojamos protingos išlaidos:

- skirtos žalos prevencijai ar jai sumažinti;
- susijusios su civilinės atsakomybės ir žalos įvertinimu;
- susijusios su nuostolių išieškojimu ne teismo tvarka (pavyzdžiui, advokatas surašė pretenziją).